

УДК 348.41:37.011.32»312»

С. С. Антонець, І. Г. Тітов

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

У статті показано значущість духовних цінностей для розвитку особистості здобувачів вищої освіти. Доцільно було визначити рівень розвитку духовних цінностей у студентів вищої школи. Дослідження проводилося в Полтавській державній аграрній академії, Полтавському національному педагогічному університеті, Полтавському університеті економіки і торгівлі та Українській медичній стоматологічній академії. Експеримент організований за методикою виявлення рівня свідомості та сформованості духовної ціннісної орієнтації особистості «Здійснення бажань» Е. Помиткіна. У трьох навчальних закладах виявлено здебільшого низький рівень розвитку духовних цінностей у студентської молоді. Це свідчить про необхідність упровадження християнських принципів у виховний процес.

Ключові слова: духовні цінності, студентська молодь, вища школа, християнські принципи.

В статтє показана значимість духовных ценностей для развития личности соискателей высшего образования. Целесообразно было определить уровень развития духовных ценностей у студентов высшей школы. Исследование проводилось в Полтавской государственной аграрной академии, Полтавском национальном педагогическом университете, Полтавском университете экономики и торговли и Украинской медицинской стоматологической академии. Эксперимент организован по методике выявления уровня сознания и сформированности духовной ценностной ориентации личности «Исполнение желаний» Э.Помыткина. В трёх учебных заведениях выявлен в большинстве случаев низкий уровень развития духовных ценностей у студенческой молодёжи. Это свидетельствует про необходимость внедрения христианских принципов в воспитательный процесс.

Ключевые слова: духовные ценности, студенческая молодёжь, высшая школа, христианские принципы.

The article shows the importance of spiritual values for personal development of higher education applicants. It appears reasonable

to determine the level of spiritual values among students of higher education establishments. The study was conducted in the Poltava State Agrarian Academy, Poltava National Pedagogical University, Poltava University of Economics and Trade and Ukrainian Academy of Medical Dental. The experiment was organized by the method of revelation of the level of consciousness and spiritual formation of value orientations «Making desires» E.Pomytkin. In three examined schools the low level of development of spiritual values among the students was identified. This proves the necessity to introduce Christian principles into the educational process.

Key words: *spiritual values, young students, higher education, Christian principles.*

Постановка проблеми. Людина створює зовнішній світ відповідно до своїх внутрішніх уявлень і мрій. Нинішній час дає змогу спостерігати зміни у світових цінностях, а саме цінність фізичної праці поступається перед працею інтелектуальною. Зростання кількості психічних захворювань у світі пов'язане з неможливістю задовольнити потреби людини у спілкуванні та любові. Ці потреби намагаються задовольнити засоби масової інформації, однак і вони не можуть розв'язати проблему самотності як результат відсутності справжніх духовних орієнтирів.

Сучасне людство перебуває в системі контрверсійних інформаційних упливів, унаслідок чого формуються його різновекторні настрої, уподобання, цінності. В указі Президента України № 580 від 13.10.2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» зазначено «брак духовності і моральності у суспільстві» [10]. Створюючи національну ідею, необхідно знати, що вона буде життєздатна за умови, якщо навчальний процес у вищій школі буде містити виховання студентської молоді на християнських принципах.

Актуальність дослідження полягає в тому, що в секулярному суспільстві сьогодні необхідно сформувати систему стійких моральних цінностей. Саме тому сучасна психологічна наука має здійснювати супровід людини у світ духовності. Покликання сім'ї, церкви, школи як середньої, так і вищої в Україні полягає в цілеспрямованому вибудовуванні норм і ціннісних орієнтирів на основі Біблії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особи, які опинилися в умовах стрімкого змінення загальнолюдських цінностей, зі-

ткнулися із феноменом, який Є. Головаха назвав «аномічною деморалізованістю» [3, с. 4]. А. Буковинський зауважує, що «частина цінностей не була інтеріоризована поколінням, яке підросло за часи незалежної України, і відповідно не стала невід'ємною складовою їхнього світогляду та не регламентує їхню поведінку» [3, с. 4]. Глобальні трансформаційні процеси, що відбуваються в усіх сферах життя, обумовлюють необхідність створення нової виховної ідеології, побудованої на християнських цінностях.

Першим документальним свідченням про духовні цінності є закон Мойсея, що написав Сам Бог на кам'яних скрижалях. Це Божі заповіді. Їх можна розділити на дві сфери. Перша – це духовні цінності, що показують стосунки людини з Творцем. У них життя з Богом є найвищою цінністю. Друга сфера духовних цінностей – це регламент взаємин між людьми [1, 2М.20].

Цінність – будь-яке матеріальне або духовне явище, яке має значення для конкретної людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я. Як зазначає Г. Дворецька, «цінність – це властивість певного об'єкта задовольняти якусь потребу людини. Ця властивість віддзеркалюється у людській уяві як позитивна значущість даного об'єкта. Для володіння ним люди часто здатні пожертвувати всім» [5, с. 144].

Л. Гридковець стверджує, що «ціннісна складова особистісного буття характеризує загальну світоглядну позицію людини. Бо саме цінності упорядковують дійсність, вносять у неї оцінювальні осмислювальні моменти. Для будь-якої людини факт – це інтерпретація події, що залежить від рівня зацікавленості нею. Тому характер сприйняття особистістю будь-яких подій чи явищ визначається системою її цінностей» [4, с. 222].

А. Петровський та М. Ярошевський визначають духовність як «специфічну людську якість, що характеризує мотивацію та сенс поведінки особистості, виявляє собою позицію ціннісної свідомості, характерну для всіх її форм – моральної, політичної, релігійної, естетичної, художньої, але особливо суттєву у сфері моральних відносин» [8, с. 87]. М. Антонєць вважає, що «духовність – це стосунки людини з Богом, це глибоке розуміння змісту й наслідків учинку Ісуса Христа» [2, с. 30]. Найдосконаліше Боже творіння – людина виявляє собою єдність тіла, духа й душі. Також людська тріада відображена у благоволінні: «А Сам Бог миру нехай освятить вас цілком досконало, а непорушений дух ваш, і душа, і тіло

нехай непорочно збережені будуть на прихід Господа нашого Ісуса Христа!» [1, 1 Сол.5:23].

Зріла духовна особа тонко відчуває сутність вчинків інших людей, себто ситуативний орієнтир, мотивацію, дію і перспективу їхнього життя. Біблійний наратив характеризує духовних людей, що вони «мають чуття, привчені звичкою розрізняти добро й зло» [1, Євр.5:14]. Як слушно зауважує Е. Помиткін, «поняття духовності близьке за своїм значенням також до понять праведності та святості. Під праведністю розуміють здатність жити за законами совісті, простоти й відвертості, дотримання людиною загальнолюдських принципів існування. Поняттям святості ж позначають більш високий ступінь духовної самореалізації, коли людина свідомо присвячує свою долю служінню Богові, людям і перетворює власне життя на духовний подвиг» [7, с. 25].

М. Савчин стверджує, що «аналіз автентичної природи здорової особистості та здорового життя в контексті духовної парадигми увінчався виокремленням фундаментальних здатностей, у яких виявляється духовна природа людини: вірити, любити, творити добро і боротися зі злом, творити свободу та нести відповідальність [9, с. 114].

Тому **метою дослідження** є показати значущість духовних цінностей для розвитку особистості здобувачів вищої освіти. Для цього необхідно вивчити в них рівень сформованості духовних цінностей. Пропонується використання методики виявлення рівня свідомості та сформованості духовної ціннісної орієнтації особистості «Здійснення бажань» за Е. Помиткіним [6, с. 118–119] у модифікації М. Антонєць.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих критеріїв духовного розвитку особистості є здатність до прийняття відповідальності за себе, за ближніх, за людство взагалі. У вищеназваній методиці основними духовними цінностями є вірність, щирість, допомога і гармонія з природою.

Дослідження проводилося на початку 2016–2017 навчального року серед студентів Полтавської державної аграрної академії, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Короленка, Полтавського університету економіки і торгівлі, Української медичної стоматологічної академії.

Результати показали, що тільки 17% студентів виявили високий рівень сформованості духовних цінностей із 30 на 4 курсі психоло-

го-педагогічного факультету спеціальності «Психологія». Для здобувачів вищої освіти, що незабаром отримають ступінь бакалавра зі спеціальності «Психологія», це негативний результат. Вони є слухачами курсів, де глибоко вивчалися закономірності проходження психічних процесів, формування характеру, особливості спілкування. Можна обрати престижну гуманітарну професію, але бути особистістю, в якій абсолютно немає розуміння Божих істин. Цікаво, що 73% учасників експерименту мають високий рівень розвитку сімейних цінностей (РРСЦ). Внутрішньо молодь хоче мати щасливу родину, але вона не розуміє, як її побудувати через дефіцит духовних знань.

А. Буковинський стверджує, що «сучасна криза сім'ї пов'язана з низкою протиріч, найважливіше з яких виникає між сім'єю та суспільством» [3, с. 4]. Звідси виходить, що у вищій школі викладачам-християнам необхідно впливати на розвиток у молоді духовних підвалин. На жаль, у багатьох студентів духовні цінності не були сформовані в родині або в іншому соціальному середовищі.

Студенти факультету агротехнологій й екології показали різноманітний результат. У майбутніх екологів тільки в одній особі виявлено високий рівень розвитку духовних цінностей (РРДЦ), але 67% мають високий рівень розвитку сімейних цінностей. Знову ж спостерігається відсутність духовних основ формування особистості, не дивлячись на те, що ці студенти обрали професію еколога. На сьогодні це актуальна професія. Її представники повинні вирішувати глобальні проблеми, пов'язані із забрудненням навколишнього середовища. Але власна екосистема людини впливає на екосистему світу. І якщо в майбутніх екологів протягом навчання йде формування екологічної свідомості та екологічної культури, то ці процеси принципово неможливі без формування духовних цінностей.

На 4 курсі інженерно-технологічного факультету ПДАА психологічна діагностика показала, що 50% здобувачів вищої освіти мають високий РРДЦ, 57% студентів показали високий РРСЦ. Цим студентам рівнозначно дорогі як родина, так і одвічні істини.

Втішає, що у 1/3 частини студентів 3 курсу – майбутніх агрономів виявлено високий РРДЦ. Психологічна діагностика рівня свідомості та ціннісної орієнтації магістрантів 2 курсу факультету технології виробництва та переробки продукції тваринництва показала високий результат у 50%. Щодо сімейних цінностей, то

50% майбутніх агрономів показали високий результат, а у вищеназваних магістрантів РРСЦ взагалі 83%. Це свідчить, що українську молодь турбують проблеми сучасної родини. Вони думають про сім'ю із тата й матусі, протистоять руйнівним ідеям одностатевих шлюбів та створення гомосексуальних родин із правом усиновлення дітей.

Щодо результатів дослідження студентів УМСА, то серед них усього 15% респондентів мають високий РРДЦ, а 67% мають високий РРСЦ.

У студентів ПУЕТ за результатами дослідження спостерігається схожа тенденція – високий РРСЦ на загальному низькому тлі РРДЦ. Конкретно: 19% студентів, що отримують спеціальність «Готельно-ресторанна справа», мають високий РРДЦ, а 66% – високий РРСЦ; за спеціальністю «Туризм» усього 15% студентів мають високий РРДЦ, але 85% – високий РРСЦ; за спеціальністю «Фінанси» 16% студентів мають високий РРДЦ, але 50% – високий РРСЦ; за спеціальністю «Міжнародна економіка» 50% студентів мають високий РРДЦ і 50% – високий РРСЦ; за спеціальністю «Управління персоналом та економіка праці» 25% студентів мають високий РРДЦ, але 50% – високий РРСЦ; за спеціальністю «Філологія» 30% студентів мають високий РРДЦ і 50% – високий РРСЦ; за спеціальностями «Товарознавство і комерційна діяльність» і «Товарознавчі експертизи у митній справі» 20% студентів мають високий РРДЦ, але 70% – високий РРСЦ.

Висновки. Отже, духовні цінності мають фундаментальне значення для розвитку особистості здобувачів вищої освіти, бо студентська молодь – це теперішнє і майбутнє України. Духовні ознаки особистості стають важливою умовою її подальшого працевлаштування та професійного зростання. Успішність процесу духовного розвитку особистості залежить як від внутрішніх, психологічних умов, так і від зовнішніх впливів.

До внутрішніх умов належить той потенціал від Бога, з яким дитина приходить у світ і який виявляється з перших років життя. Надалі цей потенціал закріплюється в рисах характеру та життєвих цінностях. До зовнішніх умов належать особливості сімейного виховання, наявність прикладів для наслідування, особливості навчання та професійної самореалізації. Духовний розвиток особистості може відбуватися лише на основі використання християнських принципів виховання. Особистість молоді необхідно фор-

мувати вертикальним шляхом, себто розвиваючи сили душі й духу. Це потрібно для нормального сприймання дійсності, для формування кращих якостей характеру, для створення щасливої родини.

Література:

1. Біблія або книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – Українське біблійне товариство. – 2002. – 1296 с.

2. Антонєць М. О. Впровадження нових методів у викладанні психології // Марина Антонєць / Наукові записки. Серія «Психологія». – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – Вип. 1. – С. 29–43.

3. Буковинський А. Й. Навчально-методичний посібник для фахівців, які впроваджують програми підготовки до подружнього життя / Адріан Буковинський, Федір Фомін. – К. : Україна, 2014. – 172 с.

4. Гридковець Л. М. Світ життєвих криз людини як дитини своєї сім'ї, свого роду та народу : монографія / Людмила Гридковець. – Львів : Скриня, 2016. – 516 с.

5. Дворецька Г. В. Соціологія праці : Навч. посібник / Галина Дворецька. – К. : КНЕУ, 2001. – 244 с.

6. Помиткін Е. О. Духовний потенціал особистості: психологічна діагностика, актуалізація та розвиток: посібник / Едуард Помиткін. – К. : «Внутрішній світ», 2015. – 144 с.

7. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості / Едуард Помиткін. – К. : Наш час, 2012. – 280 с.

8. Психологія. Словарь / Под. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

9. Савчин М. В. Здатності особистості / Мирослав Савчин. – К. : ВЦ «Академія», 2016. – 288 с.

Указ Президента України № 580 / 2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки» / Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/5802015-19494>.